

УДК 159.922-053.6:316.613.434
DOI: 10.31891/PT-2021-2-8

ГУМНОВА О. Б.

Хмельницький національний університет
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4758-2082>
e-mail: igumnovaolga@ukr.net

МИХАЙЛОВ А. Р.

Хмельницький національний університет
e-mail: hnupp161@gmail.com

САМОДЕСТРУКТИВНА ПОВЕДІНКА ЯК СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

У статті проаналізовано особливості самодеструктивної поведінки як одну з форм прояву, ритуалу, традиції. Описано основні форми та ідеї самодеструктивної поведінки в різних релігіях та етносах. Виявлено основні особистісні мотиви самодеструктивної поведінки як результату впливу релігійних, філософських, суспільних ідей на особистість.

Виявлено, що в різних культурах, етносах, релігіях та філософських концепціях зустрічаються ідеї, постулати, що сприяють формуванню у людини самодеструктивної поведінки. При цьому біль, страждання, а іноді і смерть розглядаються як благо, як те, що сприяє розвитку, очищенню особистості або суспільства в цілому. Самодеструктивну поведінку як одну із форм ритуалу, традиції або філософської концепції можна зустріти в історії майже усіх етносів, а деякі з цих традицій зберігаються донині, наприклад, сепуку, ритуальні самобичування та інші.

Виявлено, що самокатування відоме в різних культурах та релігіях, може нести функцію обряду, традиції, поклоніння, спокути гріхів, відновлення честі, ініціації тощо. Самокатування може здійснюватись різними методами: самопорізи, самопобиття, «умертвіння плоті» і завжди несе шкоду здоров'ю не тільки в формі поранень, але й виникненням можливих інфекцій, порушення функціонування органів, а іноді і смерті.

Розглянуто самодеструктивні традиції і звичаї, що пов'язані із тугою за померлим родичем, що зустрічались у слов'янських і кавказьких народів.

Виявлено, що аскетизм як спосіб життя, що передбачає відмову від зайвих матеріальних благ не є самодеструктивним, але існують окремі особи та групи людей, що окрім відмови від зайвих матеріальних благ практикують аскетизм через самопобиття, голодування, «умертвіння плоті», самогубство та інші самодеструктивні дії.

Виявлено, що вживання алкоголю також являється поширеною формою самодеструктивної поведінки, відомою ще з стародавніх часів, коли люди регулярно вживали пиво та вино. Вино, бражка та інші алкогольні напої були поширені серед більшості народів, що проживали на території сучасної Європи, а традиція вживати спиртне на великі свята зберігається і донині. Алкоголь також відомий в обрядах папуасів Нової Гвінеї, а в Стародавній Русі люди вживали бражку невеликими ковтками за великим столом.

Майже всі види самодеструктивної поведінки, не дивлячись на їх культурне підґрунтя, пов'язані з особистими потребами та інтересами людей, таких як: захищеність, саморозвиток, досягнення духовного очищення тощо, але ігнорують потреби у виживанні, здоров'ї, добробуті.

Зроблено висновок, що в деяких традиціях, обрядах, культурах практикувались і практикуються сьогодні самодеструктивні дії. Усі самодеструктивні дії виправдані моральними, духовними та суспільними цінностями і мають сакральне значення для людей.

Визначено перспективи подальших досліджень, що полягають у аналізі самодеструктивної поведінки як результату впливу неформальних груп, сучасних сект, кримінальних урупвань, а також особливості вживання наркотичних засобів, визначення чинників масових самогубств та інших форм самодеструктивної поведінки.

Ключові слова: самодеструктивна поведінка, культура, суспільство, релігія, самоушкодження, ритуал, традиція.

**OLGA IGUMNOVA,
ARTEM MYKHAILOV**

Khmelnyskiy National University

SELF-DESTRUCTIVE BEHAVIOR AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON

The article analyzes the features of self-destructive behavior as a form of manifestation, ritual, tradition. The main forms and ideas of self-destructive behavior in different religions and ethnic groups are described. The main personal motives of self-destructive behavior as a result of the influence of religious, philosophical, social ideas on the individual are revealed.

It is revealed that in different cultures, ethnic groups, religions and philosophical concepts there are ideas, postulates that contribute to the formation of self-destructive behavior. In this case, pain, suffering, and sometimes death are seen as a benefit, as something that contributes to the development, purification of the individual or society as a whole. Self-destructive behavior as a form of ritual, tradition or philosophical concept can be found in the history of almost all ethnic groups, and some of these traditions are preserved to this day, such as sepuku, ritual self-flagellation and others.

It was found that self-torture is known in different cultures and religions, can have the function of rite, tradition, worship, atonement, restoration of honor, initiation and more. Self-torture can be carried out by various methods: self-cuts, self-beating, "killing the flesh" and is always harmful not only in the form of injuries, but also the emergence of possible infections, organ dysfunction, and sometimes death.

The self-destructive traditions and customs associated with longing for a dead relative, which were found in the Slavic and Caucasian peoples, are considered.

It has been found that asceticism as a way of life that implies the renunciation of superfluous material goods is not self-destructive, but there are individuals and groups of people who, in addition to renunciation of superfluous material goods, practice asceticism through suicide, starvation, "killing the flesh", suicide and other self-destructive actions.

Alcohol consumption has also been found to be a common form of self-destructive behavior known since ancient times, when people regularly drank beer and wine. Wine, brewing and other alcoholic beverages were common among most peoples living in modern Europe, and the tradition of drinking alcohol on major holidays persists to this day. Alcohol is also known in the rites of the Papuans of New Guinea, and in ancient Russia, people drank small sips at a large table.

Almost all types of self-destructive behavior, regardless of their cultural background, are related to personal needs and interests of people, such as security, self-development, spiritual purification, etc., but ignore the need for survival, health, well-being.

It is concluded that in some traditions, rites, cultures self-destructive actions were and are practiced today. All self-destructive actions are justified by moral, spiritual and social values and have sacred significance for people.

Prospects for further research in the analysis of self-destructive behavior as a result of the influence of informal groups, modern sects, criminal groups, as well as the peculiarities of drug use, determining the factors of mass suicide and other forms of self-destructive behavior.

Key words: self-destructive behavior, culture, society, religion, self-harm, ritual, tradition.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Самодеструктивна поведінка є досить поширеним феноменом в наш час. За різними оцінками близько 20% людей хоча б раз навмисно шкодили собі (різали, дряпали, били себе, наносили опіки) [1; 2; 3]. Щороку в світі близько 800 тис. осіб здійснюють самогубство [4]. За даними ООН в 2018-му році близько 275 мільйонів людей хоча б раз вжили наркотики [5], близько 35 мільйонів людей у всьому світі страждають від розладів, пов'язаних з вживанням наркотиків і потребують лікування [5]. У 2016-му році від вживання алкоголю померли 3 мільйони людей, 5% всіх випадків захворювань різними хворобами відбуваються по причині надмірного вживання алкоголю [5]. Мільйони людей страждають від самодеструктивної поведінки, причинами якої є різні внутрішні та зовнішні фактори, зокрема, соціокультурний фактор: вплив культури, правил, звичаїв, ідей і постулатів, якими живе суспільство. Дослідження культурного аспекту формування самодеструктивної поведінки дозволить краще зрозуміти природу даного феномену та можливі способи подолання самодеструкції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед дослідників, які займалися вивченням культурного аспекту самодеструктивної поведінки можна виділити: Стронг М. [6] досліджувала аутоагресію, її фізіологічну та суспільну основу, Польська Н. А. [7], що займалась дослідженням ролі соціальних факторів у формуванні аутоагресивної поведінки, Головачов В. Ц. [8] досліджував самодеструктивну поведінку як сакральний ритуал народів Азії, Бутінов Н. А. [9] досліджував аутоагресивні ритуали народів Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Ємельянова Н. М. [10], що займалась визначенням та обґрунтуванням понять «аутоагресія», «самоушкодження», «суїцидальна поведінка» та їх систематизацією, Булгаков С. В. [11] досліджував девіантні християнські групи, зокрема, флагелантів, Смирнов А. А. [12] досліджував історію вживання алкоголю в різних культурах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Незважаючи на велику кількість досліджень, публікацій, відеоматеріалів на тему аутоагресивної, самодеструктивної поведінки, не так багато дослідників розглядають саме культурний, суспільний та релігійний фактори формування та розвитку самодеструктивних форм поведінки.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення особливостей самодеструктивної поведінки як результату суспільно-культурного впливу на особистість, визначення основних мотивів особистості, що здійснює самодеструктивні дії.

Виклад основного матеріалу

В українській мові існує декілька синонімів терміну «аутоагресія». Найчастіше в науковій літературі зустрічаються терміни: «саморуйнівна поведінка», «суїцидальна поведінка», «аутодеструктивна поведінка», «самодеструктивна поведінка» які авторами, зазвичай, використовуються як синоніми, включають в себе всі можливі види аутоагресивних дій – від легких форм несуйцидальної аутоагресії до дій, які завдають значних поранень та інвалідизації, та до завершених суїцидів [13].

Аналіз різноманітних джерел показує, що існують різні точки зору на тлумачення поняття «аутоагресивна поведінка». Таким чином тривалий час до аутоагресивної поведінки відносили такі феномени, як суїциди, парасуїциди та суїцидальні думки. Несуїцидальні ж прояви саморуйнівної поведінки відносили до ситуаційно-руйнівної аутодеструкції без аутоагресивної «підоснови». Тільки згодом поняття аутоагресивна поведінка розширилося та набуло сьогоденного значення. До нього також стали відносити самоприниження, самозвинувачення, почуття злості та почуття відрази та ненависті до себе (психологічна аутоагресія); реальні дії, які спричиняють біль, страждання та становлять загрозу життю (фізична аутоагресія), імпліцитні аутоагресивні дії різного типу (алкоголізм, наркоманія, переїдання та анорексія, ризикована сексуальна поведінка, травматичні види спорту, провокуюча поведінка та інші.) Таке розуміння поглядів та сутності аутоагресивної поведінки зумовлює необхідність теоретичного аналізу дослідження означеного поняття, що і являється метою даної статті [13].

М. Стронг виділяє дві основні категорії самодеструктивної поведінки:

1. Саморуйнування, зумовлене культурними укладом: ритуали, звичаї.

2. Девіантно-паталогічне саморуйнування.

Обговорення самопоранень, розладів харчування та соматизації відбувається в контексті культури та релігії різних народів. Самодеструктивна поведінка, яка трапляється в різних культурах, може дати розуміння ролі та значення такої поведінки [13].

Самоушкодження також часто практикується у поєднанні з магією, релігією та ритуалом. Чи вкорінені ці ритуали у свідомому виборі та мають цінність для окремої людини та групи, на відміну від ритуалів, які, здається, завдають лише шкоди людині, залишається важливим фактором, що визначає їх цінність [14, с. 88].

Аскетизм – це стиль життя, що характеризується стриманістю від чуттєвих задовольень, часто з метою досягнення духовних цілей. Подвижники можуть сховатись від світу заради своїх практик або продовжувати бути частиною їхнього суспільства, але, як правило, застосовують економний спосіб життя, що характеризується відмовою від матеріальних надбань та фізичних задовольень, а також проводять час у пості, зосереджуючись на практиці релігії або роздумах над духовними питаннями. Різні особи також намагалися вести аскетичний спосіб життя, щоб звільнитися від залежностей, таких як алкоголь, тютюн, наркотики, розваги, секс, продукти харчування і т.д [14, с. 88].

Аскетизм – це не обов'язково саморуйнівна поведінка, але за умов певного трактування аскетизму особистістю даний вид поведінки може спричинити проблеми зі здоров'ям в результаті відмови від достатньої кількості їжі та інших необхідних для повноцінного функціонування організму речей, погіршення умов існування. В іншому випадку аскетизм – це частина здорового способу життя, коли людина дійсно бере лише необхідне для власного життя та не прагне багатств, надлишку.

Аскетизм історично спостерігався в багатьох релігійних традиціях, включаючи буддизм, джайнізм, індуїзм, іслам, християнство, іудаїзм та піфагореїзм, а сучасна практика продовжується серед деяких релігійних послідовників. Ті, хто практикують цю філософію, відмовляються від почуттєвих насолод і ведуть абстинентний спосіб життя, прагнучи спокути, порятунку або духовності. Багато подвижників вважають, що дія очищення тіла допомагає очистити душу і таким чином отримати більший зв'язок з Божественним або знайти внутрішній спокій. Це може мати форму ритуалів, самокатування, «умертвіння плоті», відмови від задоволення або самогубства. Однак аскети стверджують, що самообмеження приносять їм більшу свободу

в різних сферах їхнього життя, таких як підвищена ясність думок і здатність протистояти потенційно руйнівним спокусам. У стародавніх теологіях аскетизм розглядається як подорож до духовної трансформації, де достатньо простого блаженства всередині ощадливого достатку. Найбільше прикладів саморуйнівного аскетизму зустрічається серед християн, історії життя святих, що жили далеко від суспільства, мало їли, катували себе та інше. На противагу є кілька давніх релігійних традицій, таких як: зороастризм, давньоєгипетської релігії, Діонісієві таємниці, сучасні традиції лівої руки, що відкрито відкидають аскетичні практики і зосереджуються на різних типах гедонізму або на важливості сімейного життя, відкидаючи безшлюбність. В індуїзмі також є і ідея того, що аскеза робить людину жорсткою, грубою та не наближає до сакрального пізнання [14, с. 88]. Отже, основними мотивами такої поведінки є суспільне схвалення та віра в наближення до духовних цінностей через аскезу, нехтування власним фізичним тілом задля духовного розвитку, підтвердження власної вірності вірі. В іншому випадку аскетизм може бути просто способом позбутися зайвого та вести більш спокійний спосіб життя, покращуючи власне здоров'я.

Попри те, що сувора аскеза та самоушкодження не є обов'язковими для всіх християн, деякі секти, окремі представники та групи християн практикували і практикують фізичні самоушкодження, голодування та життя в максимально некомфортних умовах [11].

Однією із найвідоміших християнських сект, що практикували фізичні самоушкодження є флагеланти. У секті флагелантів, що виникла в Італії на початку XIII ст., активно використовувалися такі практики самоушкодження, як самобичування і «хрещення кров'ю». Згідно з історичними джерелами, в 1259 р більша частина населення Перуджі під впливом проповідей флагелантів була охоплена манією покаяння. Каяття представляли собою великі процесії босих напівроздягнених людей, що били себе батогами [11].

Перший зафіксований інцидент стався в Центральній Італії в Перуджі, в 1259 році, за рік після серйозної шкоди врожаю та голоду по всій Європі. З Перуджі явище поширилося по Північній Італії та Австрії. Інші випадки зафіксовані в 1296, 1333-34, особливо під час «чорної смерті» 1349 і 1399, коли дана практика досягла свого піку. Спонтанно групи флагелантів виникли в Північній та Центральній Європі в 1349 р., в тому числі в Англії. Однак ентузіазм щодо руху зменшився так само раптово, як і виник. Коли учасники груп стали проповідувати, що лише участь у їхніх процесіях очищає гріхи, Папа Римський заборонив рух у січні 1261 року. Ще задовго до масових процесій флагелантів були

окремі представники християнської спільноти, що активно проповідували самобичування як спосіб наближення до Бога, заслужену кару за гріхи, наслідування Христа та як результат інтерпретації Біблії [11].

Отже, флагелантство – це рух, що набував свого розквіту під час голоду і хвороб, а основна його роль – це спокута гріхів перед Богом, ідея того, що кожна людина грішна і повинна пам'ятати про це. Актуальність даного ритуалу під час голоду та «чорної смерті» пояснюється страхом людей кари Бога, смерті, прагненням покращити свій стан через покращення певного роду взаємин із Богом.

Катування свого тіла з релігійних причин зустрічається не тільки у християн. Мусульмани-шіїти і донині звертаються до подібної практики. Ритуал отримав назву "татбір". Щороку в день трауру (Ашура) проводяться ходи, в процесі яких шіїти ранять себе за допомогою спеціального меча – Тальвар. Самокатування - це практика, що знайшла чимало противників серед мусульман. Вони відзначають, що щорічно після Ашура безліч людей доводиться госпіталізувати з травмами. Вони пропонують замінити обряд донорством крові, що є свого роду самопожертвою. Тільки, на відміну від татбіра, донорство безпечне і може врятувати чужі життя. У деяких країнах релігійні діячі вдаються до заборони небезпечної практики. У 2011 році самокатування в Ірані повністю заборонили. Аятолла Мухаммед аль Якубі видав фетру (указ), де вказав, що практика самобичування є образою віри [7, с. 70].

У різних культурах акти самоушкодження включені в ритуали оплакування померлих. У багатьох кочових народів Азії існував звичай нанесення ран на обличчі на знак публічного вираження жалоби за покійним. Подібні самопоранення відзначаються дослідниками і у слов'янських, і у кавказьких народів. Так, бідкання про померлих в давньослов'янських племенах (IX ст.) супроводжувалося у жінок самоушкодженням ножем рук і обличчя, а осетинки били себе по обличчю, дряпали його до крові [10, с. 67].

Відомий азійський звичай самоушкодження вдів, перше повідомлення про який відносять до I в. до н. е., коли вдова відрізала собі ніс, щоб перешкодити повторному заміжжю. У Китаї випадки подібного самоушкодження описані в виданій в VII ст. «Біографії добродішних дружин». Такі радикальні дії вдів визначалися не тільки самим фактом смерті чоловіка, але і соціальними наслідками цієї смерті, а саме втратою колишнього соціального статусу і загрозою насильницького повторного заміжжя [10, с. 67]. Таким чином, самоушкодження може нести не просто ритуальне значення як знак

оплакування померлого, але і бути способом уникнення небажаних наслідків, таких як насильницьке заміжжя. Сучасна ідея оплакування померлих в країнах Європи має мало спільного із цими традиціями.

В різних культурах світу зустрічається аутоагресивна поведінка як ритуал ініціації. У ритуалах ініціації, що знаменують перехід з дитинства у дорослий світ, акти самоушкодження символізують відмову підлітка від автономності дитини, допомагають встановити контроль над новими дорослими членами племені і зберегти соціальний порядок. З етнографічних джерел ми отримуємо відомості про подібні ритуали, в яких фізичне насильство поєднується з діями самоушкодження. Так, обряди ініціації підлітків на островах Меланезії, що символізують смерть і переродження ініціантів, супроводжуються фізичними муками, кровопусканням і завершуються ритуальним «вбивством» [14, с. 89].

У індіанців племені Сатера-Маве в Бразилії існує дуже жорстокий звичай посвячення юнаків у чоловіка. Для цього використовують спеціально виготовлені з листя рукавички, в які вплетені приспані мурахи-кулі. Укуси їх вважаються найболіочішими. Коли мурахи приходять до тям, хлопець повинен надіти цю рукавичку і протримати в ній руку протягом 10 хвилин, не видавши при цьому ні звуку. І ці тортури, що вважаються випробуванням витривалості, тривають кілька разів протягом дня. В даному випадку аутоагресивна поведінка є частиною обряду, що пов'язаний із дорослішанням людини, дозволяє довести наявність необхідних якостей для отримання вищого статусу в групі [14, с.89].

В християнській традиції, іудаїській, буддиській, індуїській та багатьох інших суїцид являється гріхом, але існує добре відомий ритуал сепуку (японське ритуальне самогубство шляхом розрізання живота мечем), що досі деколи практикується в Японії. Мета сепуку – це очищення честі після скоєного злочину, вчинку що ганьбить людину та її сім'ю, вчинку, що суворо суперечить нормам поведінки. Окрім цього, масові та індивідуальні самогубства зустрічаються в окремих сектах, але це поодинокі випадки, що не носять масовий характер, або сильний культурний вплив, являються дев'ятьма в суспільстві [9, с. 22].

Одним із специфічних видів саморуйнівної поведінки є самомуміфікація, що є одним із варіантів ритуального самогубства, але самомуміфікація відбувається протягом 10-ти років для підготовки тіла. Спочатку людина змінює раціон харчування, позбувається жиру в тілі, потім змінює раціон знову, харчується коренями та п'є сік лакового дерева, що є отруйним для організму, останній етап – це захоронення заживо з трубною для дихання допоки монах не загине. Ідея цього

дійства полягає у тому, що людина таким чином досягає вічного просвітлення [9, с. 39].

Серед найбільш розповсюджених видів саморуйнівної поведінки вживання алкоголю. Його історія дуже давня і вживання алкоголю зустрічається протягом тисяч років відомої нам історії і в багатьох культурах. Коли саме з'явився алкоголь, сказати складно. Однак цілком можна припустити, що він не набагато молодшим від самого людства. Папуаси Нової Гвінеї ще не знали вогню, а вже мали свої способи отримання алкоголю. Багато стародавніх племен використовували його в своїх численних обрядах: з його допомогою спілкувалися з богами і померлими. У більш пізній час з'явився обряд побратимства. У чашу з вином капали кров учасників обряду і пускали чашу по колу. Можливо, саме звідси пішла традиція збирати гостей і неодмінно ставити на стіл пляшку вина. Вино – це напій, що став розповсюдженим ще III століття до нашої ери, також вино вживали в Римській імперії, Греції та протягом всього середньовіччя на території сучасної Європи, традиція і культура вживання вина зберігається і донині.

Традиція вживання алкоголю зустрічається здавна. В Єгипті пиво було одним із базових продуктів вжитку. Традиція вживання алкоголю на свята з'явилась ще в Древній Русі, коли люди пили десятиградусну брагу на свята, але пили всі з однієї чаші лише по одному ковтку, п'янство було неприйнятним. Древні греки вживали вино, але і тут надмірне вживання алкоголю не схвалювалось і висміювалось. В християнській традиції вино використовується для причастя, люди п'ють лише маленький ковток вина [12].

Сьогодні існують країни, де алкоголь заборонений законом, зокрема, в багатьох мусульманських країнах. В країнах, де алкоголь не заборонений існують закони і правила вживання, але, попри всі застереження, за останні роки рівень вживання алкоголю в світі майже не знизився. Традиція «випити в честь свята» щороку забирає життя, провокує нещасні випадки, смерті іноді абсолютно невинних людей [12].

Отже, основним культурним мотиватором до вживання алкоголю є традиція, звичай, людина відчуває себе частиною групи, свою приналежність до інших, відповідність нормі.

Переважна більшість суспільних норм, традицій, звичаїв та обрядів так чи інакше пов'язана з особистими інтересами та потребами, серед яких можна виділити: спокута гріхів, очищення совісті і душі, отримання кращих умов існування, досягнення духовного просвітлення, соціального схвалення, прощення, прояв туги за покійним родичем. Усі

ці потреби сформовані в результаті культурного розвитку суспільства, що впливає на кожного індивіда. Потреба в психологічній роботі з даними проявами самодеструктивної поведінки зазвичай не виникає, адже в рамках суспільної групи, в якій перебуває людина, дана поведінка буде вважатись прийнятною, навіть, схвалюваною, а отже в такої людини немає бажання і потреби в корекції навіть якщо це шкодить її власному здоров'ю, або загрожує життю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Термін «самодеструктивна поведінка» об'єднує в собі різні види небезпечної для здоров'я і життя людини поведінки. На сьогоднішній день визначено безліч видів саморуйнівної поведінки, серед яких: самоушкодження, самоприниження, суїцид, екстремальні види спорту, алкоголізм, наркоманія тощо. Вплив оточення, культури, звичаїв та обрядів на саморуйнівну поведінку людини беззаперечний і пов'язаний майже з усіма відомими сьогодні формами саморуйнівної поведінки. Культурний вплив на формування самодеструктивних форм поведінки не рідко є тісно пов'язаним із особистою мотивацією: досягнення ідеалу, єдності з групою, отримання кращих умов існування тощо. Культура не просто мотивує індивіда до здійснення певних дій, вона формує потребу в певній поведінці та її результатах.

Людина, що здійснює саморуйнівні дії на основі релігійних, культурних переконань, зазвичай, не прагне втручання з боку спеціалістів по причині впевненості в правильності, необхідності власних дій, навіть, якщо ці дії об'єктивно є шкідливими, небезпечними, або смертельними. Культурний, суспільний вплив на глибинні переконання особистості деяких випадках ситуаціях є настільки сильним, що дозволяє ігнорувати базові потреби в виживанні, самозбереженні, комфорті.

Отже, самодеструктивна поведінка, що спричинена суспільно-культурними впливом на особистість, має на мені досягнення вищих духовних, моральних, суспільних цілей. Саморуйнування є обґрунтованим і сприймається людиною як необхідність, що несе лише користь. В окремих випадках для визначення поведінки людини як деструктивної необхідно ознайомитись з тим, як людина сприймає певні поняття, наприклад, аскетизм може сприйматись як ідея про гармонічне життя без зайвих речей, а може бути практикою, що включає в себе шкідливе голодування, самопобиття, «умертвіння плоті» тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі самодеструктивної поведінки як результату впливу неформальних груп, сучасних сект, кримінальних угруповань, а також особливості вживання

наркотичних засобів, визначення чинників масових самогубств та інших форм самодеструктивної поведінки.

Література

1. Fitzsimons E. CLS | initial findings from the millennium cohort study age 14 sweep. *CLS*. URL: https://cls.ucl.ac.uk/cls_research/initial-findings-from-the-millennium-cohort-study-age-14-survey/ (date of access: 23.06.2021).
2. Self-Harm statistics and facts | the recovery village. *The Recovery Village Drug and Alcohol Rehab*. URL: <https://www.therecoveryvillage.com/mental-health/self-harm/self-harm-statistics/> (date of access: 23.06.2021).
3. Self-harm statistics. *Real Life and Real Faith in the Real World | Head Strong*. URL: <https://www.beheadstrong.uk/info/self-harm-statistics> (date of access: 23.06.2021).
4. Suicide mortality rate (per 100 000 population). *WHO | World Health Organization*. URL: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/suicide-mortality-rate-\(per-100-000-population\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/suicide-mortality-rate-(per-100-000-population)) (date of access: 25.06.2021).
5. Indicators index. *WHO | World Health Organization*. URL: <https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicators-index> (date of access: 26.06.2021).
6. Strong M. A bright red scream : self-mutilation and the language of pain. New York : Viking, 1998. 226 p.
7. Польська Н. А. Роль социальных факторов в развитии самоповреждающего поведения. *Клиническая и специальная психология*. 2012. Т. 1, № 2. С. 69–77.
8. Головачев В. Ц. ЭНЦИКЛОПЕДИЯ КИТАЯ - самоубийство, как родовой обычай в Китае - поведенческие особенности - нравы и обычаи Китая - культура и мировоззрение - Китай: остальное - Китай. *ЭНЦИКЛОПЕДИЯ КИТАЯ - Энциклопедия Китая*. URL: <https://www.abirus.ru/content/564/623/625/644/649/848.html#11> (дата звернення: 29.06.2021).
9. Бутинов Н. А. Общинное, семейное и клановое родство (по материалам Меланезии) // Проблемы этнографии и истории культуры народов Азиатско-Тихоокеанского региона. СПб., 2004, С. 76.
10. Емельянова Н. М. Мусульмане Осетии: на перекрестке цивилизаций. Москва : РИК, 2003. 320 с.
11. Булгаков С. В. ПРАВОСЛАВИЕ расколы. ереси. секты. противные христианству и православию учения. *Современник*. URL: <http://www.wco.ru/biblio/books/bulgak1/main.htm> (дата звернення: 27.06.2021).
12. Смирнов А. А. Алкоголь: история возникновения. *Медпортал*. URL: <https://medportal.ru/enc/narcology/reading/45/> (дата звернення: 28.06.2021).
13. Жука Н. М. Особливості аутоагресивної поведінки в підлітковому віці. *DSpace Home*. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle> (дата звернення: 26.06.2021).
14. Польська Н. А. Акты самоповреждения в ритуальных практиках. *Известия Саратовского университета*. 2011. Т. 11, № 3. С. 88–91.

References

1. Fitzsimons E. CLS | initial findings from the millennium cohort study age 14 sweep. *CLS*. URL: https://cls.ucl.ac.uk/cls_research/initial-findings-from-the-millennium-cohort-study-age-14-survey/ (date of access: 23.06.2021).

2. Self-Harm statistics and facts | the recovery village. *The Recovery Village Drug and Alcohol Rehab*. URL: <https://www.therecoveryvillage.com/mental-health/self-harm/self-harm-statistics/> (date of access: 23.06.2021).
3. Self-harm statistics. *Real Life and Real Faith in the Real World | Head Strong*. URL: <https://www.beheadstrong.uk/info/self-harm-statistics> (date of access: 23.06.2021).
4. Suicide mortality rate (per 100 000 population). *WHO | World Health Organization*. URL: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/suicide-mortality-rate-\(per-100-000-population\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/suicide-mortality-rate-(per-100-000-population)) (date of access: 25.06.2021).
5. Indicators index. *WHO | World Health Organization*. URL: <https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicators-index> (date of access: 26.06.2021).
6. Strong M. A bright red scream : self-mutilation and the language of pain. New York : Viking, 1998. 226 p.
7. Polska N. A. Rol socialnych faktorov v razvitii samopovrezhdayushogo povedeniya. *Klinicheskaya i specialnaya psihologiya*. 2012. T. 1, № 2. S. 69–77.
8. Golovachev V. C. ENCIKLOPEDIYA KITAYA - samoubijstvo, kak rodovoj obyčaj v kitae - povedencheskie osobennosti - nravy i obyčaj kitaya - kultura i mirovozzrenie - kitaj: ostalnoe - kitaj. ENCIKLOPEDIYA KITAYA - Enciklopediya Kitaya. URL: <https://www.abirus.ru/content/564/623/625/644/649/848.html#11> (data zvernennya: 29.06.2021).
9. Butinov N. A. Obshinnoe, semejnoe i klanovoe rodstvo (po materialam Melanezii) // *Problemy etnografii i istorii kultury narodov AziatskoTihookeanskogo regiona*. SPb., 2004, S. 76.
10. Emelyanova N. M. Musulmane Osetii: na perekrestke civilizacij. Moskva : RIK, 2003. 320 s.
11. Bulgakov S. V. PRAVOSLAVIE raskoly. eresi. sekty. protivnye hristianstvu i pravoslaviyu ucheniya. *Sovremennik*. URL: <http://www.wco.ru/biblio/books/bulgak1/main.htm> (data zvernennya: 27.06.2021).
12. Smirnov A. A. Alkogol: istoriya vozniknoveniya. *Medportal*. URL: <https://medportal.ru/enc/narcology/reading/45/> (data zvernennya: 28.06.2021).
13. Zhuzha N. M. Osoblyvosti autoahresyvnoi povedinky v pidlitkovomu vitsi. *Dspace Home*. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle> (data zvernennia: 26.06.2021).
14. Польська Н. А. Акты самоповреждения в ритуальных практиках. *Известия Саратовского университета*. 2011. Т. 11, № 3. С. 88–91.

Paper received/Надійшла : 01.07.2021